Kavel Alpaslan: Erzincan Sovyeti!

Posted on 03/08/2020

Ekim Devrimi'nin yüzüncü yılı ve Bolşeviklerin yerellerde Sovyet meclislerini kurması aslında Türkiye yakın tarihine çok yakın bir noktada duruyor. Bolşevikler Çarlık Rusya'sının bulunduğu hemen her yerde yönetimi ele geçirmeye çalışıyordu ve bu bölgelerden biri de Erzincan'dı. Ancak sözü geçen 'Erzincan' bugünkü Erzincan il sınırlarından daha geniş bir bölgeyi kapsamakta. Bu yıl kuruluşunun yüzüncü yılı olan, Dersim, Bayburt ve Erzincan bölgelerinde ilan edilen 'Erzincan Sovyet', bayrak direklerine kızıl bayrak çektikten sonra sadece dört yıl ayakta kalabildi. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı bir 'sosyalizm tecrübesi' olarak tarihe geçti.

Ermeni, Türk ve Kürt delegelerin ortak girişimiyle kurulan bu Sovyet'in tarihi aslında Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'nda Kafkaslarda Çarlık Rusya'sıyla karşı karşıya gelmesine dayanıyor. Osmanlı'nın savaşta aldığı ağır yenilgi sonrası Erzincan da dahil olmak üzere pek çok bölge Çarlık Rusya'sının kontrolüne geçti. Çar II. Nikolay Kafkas cephesinde zafer kazanmıştı kazanmasına ama ordusunun verdiği ağır kayıplar, kıtlık ve disiplinsizlik, Bolşeviklerin fabrikaların yanı sıra ordu içinde de örgütlenmesini kolaylaştırdı. Kafkaslar'da da durum farklı değildi. Bölgedeki Rus ordusu emirlere eskisi gibi itaat etmiyor ve gün geçtikçe daha fazla kişi 'fikren' Bolşeviklere katılıyordu.

KIŞLIK SARAY BASILINCA...

Bolşevikler'in St. Petersburg'daki Kışlık Saray'ı basıp Ekim Devrimi'ni gerçekleştirmesiyle birlikte Rus ordusunda bulunan Bolşevikler de Çar yanlısı subayları tutuklayarak ordunun yönetimini pek çok bölgede ele geçirdi. Dersim'de bulunan Rus ordusu da 'Kızıl Muhafızlar' olarak yeniden şekillendi. Bolşevikler, 'Osmanlı'dan alınan toprakları en geç üç ay içinde

terk edeceklerini ancak terk ettikleri bölgeleri yerellerin oluşturacağı yönetimlere devredeceğini' açıkladı. Bu 'devir şartı' Osmanlı tarafından 'kağıt üzerinde' olarak değerlendirilip küçümsense de Kızıl Muhafızlar bölgede ciddi örgütlenme çalışmaları yaptı.

Kızıl Muhafızlar'ın bölgedeki yöneticisi olan Ermeni Arşak Cemalyan, bölgedeki Türk, Ermeni ve Kürt halkların 'temsilcileriyle' bir toplantı düzenledi. Ermeniler ve Kürtler adına yerel liderlerin Türkler adınaysa Erzincan müftüsünün geldiği toplantının ardından kurulan sovyet genişletildi. 'Sovyet', 1918 yılında Osmanlı ordusu bölgeye geldikten sonra dağılmaya başlasa da kısa süre içinde tarım alanında topraksız köylülere toprak verilmesi, vergilerin Sovyetler Birliği'ne aktarılması gibi radikal reformlar yapıldı.

MERKEZ DERSİM'E TAŞINIYOR

Erzincan Sovyeti'nin kurulmasının hemen ardından Osmanlı'nın yerel güçleri kullanarak bölgeyi geri alma çalışmaları başlamıştı. Ancak bölgeye 'vurucu darbe' Kızıl Muhafızlar'ın çekilmesinden sonra geldi. Türk delegeler çok geçmeden 'Osmanlı'ya bağlılıklarını' açıkladı. Sovyetin yıkılma tehdidiyle karşı karşıya kalmasıyla birlikte merkez Erzincan'dan Dersim'e taşındı. Erzincan'a kıyasla çok daha küçük olan bu merkeze taşınma kararında Türk delegelerin Osmanlı ordusunu davet etmesi etkili olmuştu. Çünkü Sovyet'in kontrolünün Ermeni Muradov Paşa'ya geçmesinden Türk delegeler rahatsızdı. Hatta Muradov Paşa'nın kente girişi sırasında Türk delegelerin karşılamaya gelmediği de öne sürülmekte.

'SON KALE' YEŞİLYAZI

'Sovyet'in güvenliği' gerekçesiyle yeni merkez Dersim'in Ovacık ilçesinde bulunan Yeşilyazı'ya (Zeranige) taşındı. Ancak burada devam ettirilen sovyet yönetimi, Erzincan merkezli olandan çok daha küçük bir etkiyle var olabildi. Erzincan'dan dönen Dersim

delegelerine birkaç Ermeni delege eşlik etse de ilk baştaki yapı, yerini var olma mücadelesi veren, dışardan gelen baskılara dayanmaya çalışan bir topluluğa dönüştü. Sovyetin son kalesi olan Yeşilyazı yönetimi, toprak kayıplarının artmasıyla birlikte 1921 yılında kendini feshetti.

Her ne kadar kısa ve bölgenin imkanları ölçüsünde inşa edilmiş bir deneyim olsa da Erzincan Sovyeti, Türkiye'de sosyalizmin yolculuğu adına dikkat çekici ve önemli bir duraktı… 'Erzincan Sovyeti'ni özel kılan en büyük nokta çok erken bir dönemde, henüz sosyalizm rüzgarları büyük şehirlere ulaşmadan önce kırsal bir bölgede yaşanmış olması. Elbette 'Kızıl Muhafızlar'ın etkisini göz ardı etmek mümkün değil ancak Erzincan'ı terk ettiklerine bölgede Sovyet'e sahip çıkmaya çalışanlar olması da ilgi çekici bir tarihsel not…

KAYNAKLAR

(1) http://www.turkeyswar.com/campaigns/caucasus.html

(2) https://libcom.org/forums/history-culture/left-wing-turkish-communist-party-erzincan-02112008

(3) http://www.teorivepolitika.net/index.php/arsiv/item/306-ekim-devrimi-tartismalari

(4) https://libcom.org/files/Goldner,%20Loren%20-%20Revolution,%20Defeat%20and%20Theoretical%20Underdevelopment%20(2016).pdf

(5) https://www.ourbaku.com/

Kaynak: gazeteduvar.com.tr